

Simona Klemenčič

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana

KAKŠNA JE PRIHODNOST IZMIŠLJENIH JEZIKOV

Članek obravnava tisto skupino izmišljenih jezikov, ki so nastali v književnosti in filmu. Nekateri od teh jezikov so tako domišljeni, da se je v njih mogoče sporazumevati (klingsščina, kvenja, sindarščina, damiriak ...). Čeprav so zelo zapleteni, imajo veliko govorcev. Popularnost teh jezikov lahko pripišemo istemu vzgibu kot popularnosti nerazumljivih jezikov v bogoslužju. Povedanemu doda čar nerazumljivega in s tem čarobnega ter mišičnega.

The article deals with the group of fictional languages that were created in literature and film. Some of these languages are so very elaborate that it is even possible to communicate in them (klings, quenya, sindarin, damiriak ...). Although they are very complex they have many speakers. Their popularity can be attributed to the same mechanism as the popularity of incomprehensible languages in religious service. The contents are thus endowed with the spell of incomprehensible, i.e. magical and mystical.

Izmišljenih, umetno narejenih jezikov (planskih jezikov) je toliko, da jih težko preštejemo – na tisoče. Najbolj znan izmišljeni jezik je esperanto, ki ga govori največ ljudi na svetu. Razlog za njegov uspeh je srečna kombinacija enostavne slovnice, Evropejcu poznanega besedja ter pravega časa in pravega kraja nastanka. Njegov avtor, poljski okulist judovskega rodu Lazar Ludvik Zamenhof, ga je sestavil v drugi polovici devetnajstega stoletja z namenom, da bi ga uporabljali za lažje sporazumevanje med govorce različnih naravnih jezikov. Esperanto je v primerjavi z drugimi podobnimi projekti izjemno uspešen. Število govorcev danes je težko oceniti, giblje se do dveh milijonov. Če pa bi pričakovali, da se bo ustvarjanje novih umetnih jezikov s tem ustavilo, smo lahko presenečeni, saj jih je vedno več in vsak dan nastajajo novi.

Prvi razlog za ta naraščajoči trend je v tem, da se nekateri cilji, ki jih avtor(ji) želi(jo) doseči z novim jezikom, med seboj močno razlikujejo (več o tem Klemenčič 2015b). Eni želijo ustvariti kar najboljši jezik za mednarodno sporazumevanje, drugi iščejo tak jezik, ki bi bil popolnejši, kot so naravni jeziki (prim. Eco 1997), tretji se osredotočajo na posamezne značilnosti, ki jih pogrešajo, in poskušajo sestaviti tak jezik, ki bi izrazil nekaj, česar naravni jeziki ne zmorejo. Poznamo jezike, ki so narejeni z namenom, da bi bili preprosti in lahko naučljivi, po drugi

strani pa jezike, ki so bili narejeni zato, da bi bili kar najtežji in kar najmanj razumljivi. Najenostavnejši izmišljeni jezik je verjetno *toki pona*, ki je tako lahek, da ni primeren za resnejše sporazumevanje, za najbolj kompliciranega pa imamo kar nekaj kandidatov, recimo jezik ithkuil, ki deli besede na 81 samostalniških razredov, poleg tega pa ima 45 soglasnikov in 13 samoglasnikov in velja za izredno domišljen in logičen jezik, a ga niti njegov avtor ne govori tekoče. Poznamo umetne jezike, ki so zelo podobni kakšnemu naravnemu jeziku (recimo interlingua), in umetne jezike, ki so popolnoma drugačni od vseh jezikov, ki jih govorimo na Zemlji (primer za tak jezik bi bila klingonščina). In katera od kategorij izmišljenih jezikov je najbolj živa? Kaže, da je poleg številnih poskusov ustvariti svetovni ali vsaj območni mednarodni sporazumevalni jezik najmočnejša tista kategorija, ki sodi v sfero domišljije, ustvarjanja in se z njo srečujemo v književnosti – predvsem mladinski, znanstvenofantastični, v fantazijskih pripovedih, filmih in računalniških igrah. Ti jeziki igrajo do neke mere podobno vlogo kot glasba, barve in nenavadne oblike v filmih, slikah, računalniških igrah: ustvarjajo kuliso za izmišljene svetove najrazličnejših kategorij. Skoraj vsi avtorji znanstvene fantastike in fantazije uvedejo v svoj svet tudi izmišljene jezike. Jules Verne je v 19. stoletju v knjigi *20000 milj pod morjem* uvedel skrivnostni jezik, ki ga govori posadka podmornice Nautilus. Pred njim se že v književnosti 16. stoletja srečamo z jezikom otoka Utopija v istoimenski knjigi Thomasa Morea, kar pomeni, da je ideja stara najmanj toliko, a kot bomo videli v nadaljevanju, je še vsaj nekaj stoletij starejša.

Pregled izmišljenih jezikov pokaže, da jih lahko v grobem razdelimo na jezike, ki jih govorijo živali (npr. v zgodbi *Doktor Jobboli* Kornelija Čukovskega, ki je predhodnica zgodbe *Doktor Dolittle*), jezike izmišljenih narodov alternativne zgodovine (npr. neandertalska ulamščina v filmu *Quest for Fire* oz. Iskanje ognja, ki je nastal na podlagi književnega dela), človeške jezike alternativne sedanosti in utopične ali distopične (antiutopične) bližnje prihodnosti, jezike magije in jezike alternativnega kozmosa.

Alternativna sedanost in utopična ali antiutopična (distopična) bližnja prihodnost, v kateri avtorji izpostavljajo možne posledice različnih političnih in družbenih pojavov in odklonov, je tema mnogih književnih del, med drugim igre Vaclava Havla *Vyrozuměni* (Obvestilo, 1966), v kateri se dogajanje zapleta okrog nerazumljivega jezika *ptydepe*. V tem jeziku ima beseda toliko bolj splošen pomen, kolikor krajša je. V Orwellovi antiutopiji *1984* govorijo *newspeak*, novorek. Novorek je namig na birokratski jezik, ki se je v času nastanka romana *1984*, to je bilo okrog leta 1948, oblikoval v Sovjetski zvezi. Samuel Ray Delany je v delu *Babel-17*¹ (1996) ustvaril istoimenski jezik, v katerem je prav tako kot Orwell z novorekom raziskoval idejo, da jezik vpliva na miselni svet govorca, kot jo ubesedi Sapir-Whorfova hipoteza. V njegovem delu se pojavi človek, ki je bil skozi rabo jezika sprogramiran, da proti svoji volji nekaj naredi in nato vse skupaj pozabi. Takšni jeziki sodijo v kategorijo jezikov, s katerimi želijo njihovi fiktivni avtorji vplivati na mišljenje govorcev in s tem vladati množicam.

¹ Kljub veliki popularnosti večine del, ki jih naštevam v nadaljevanju, jih je dokaj malo prevedenih v slovenščino. Ker gre večinoma za angleška dela, sem naslove le-teh, če ne obstaja slovenski prevod, pustila v jeziku originala in dodala svoj prevod, prav tako so v originalu navedena tudi imena jezikov.

Tako kot Orwellov novorek še mnogi od izmišljenih jezikov temeljijo na angleščini. V *Peklenski pomaranči* Anthonyja Burgessa najstniška subkulturna skupina govori *nadsat*, ki ima elemente ruščine in britanske angleščine, npr. *lewdies* ('ljudje') spominja na rusko (in slovensko) besedo za ljudi. Poul Anderson si je zamislil tri jezike, ki jih bo človeštvo govorilo nekaj stoletij po jedrski vojni: *ingliss* (mešanica angleščine in polinezijskih jezikov), *unglish* (iz angleščine, ruščine, kitajščine in mongolščine) in *angley* (angleščina in francoščina). Sicer so vsi nastali na bazi angleščine, a se zaradi stoletij ločenega razvoja govorci ne morejo sporazumevati med seboj. V San Diegu v Kaliforniji naj bi 2025 govorili *goodenuf English* (Vernor Vinge, *Rainbows End*, Konec mavrice, 2006).

V dveh književnih delih se pojavlja anglo-francoščina: v *The Shield of Time* (Ščit časa, 1991) Poula Andersona, deseti knjigi serije Stražarji časa, prav tako pa tudi v knjigah Randalla Garretta, ki se dogajajo v alternativni sedanosti, v kateri nastopa forenzični raziskovalec lord Darcy: *Too Many Magicians* (Preveč čarodejev, 1966), *Murder and Magic* (Umor in magija, 1979) in *Lord Darcy Investigates* (Lord Darcy raziskuje, 1981).

Les Aventures de Tintin (Tintinove dogodivščine, 1929–1976) je serija francoskih komičnih stripov pisatelja Georgesa Remija z umetniškim imenom Hergé. V stripu *Le Sceptre d'Ottokar* (Otokarjevo žezlo, 1938–39) prebivalci vzhodnoevropske kraljevine Sildavije govorijo sildavsko, prebivalci njihove sosede Bordurije pa bordursko.

V več neprevedenih delih pisatelja Neala Stephensona (1959–) izvemo za otok Qwghlm v bližini Anglije, kjer govorijo jezik *qwghlmian*. Mnogi Qwghlmijanci so emigrirali v Avstralijo. Ker njihovega jezika ne govori nihče več razen njih samih, bi ga bilo smiselno uporabiti za šifriranje besedil (nekako tako, kot so ZDA med drugo svetovno vojno uporabile govorce jezika navaho), vendar so govorci jezik večinoma že pozabili. Zanimiv je tudi jezik fiktivne države Molvanije (*Molvania*), katere prebivalci govorijo molvanijsko (*molvanian*). Santo Cilauro, Tom Gleisner in Rob Sitch so avtorji zabavnega popotniškega vodnika *Molvania: A Land Untouched by Modern Dentistry* (Molvanija: Dežela, ki jo je obšlo sodobno zobozdravstvo, 2004), napisali pa so tudi *Traditional Molvanian Baby Names: With Meanings, Derivations, and Probable Pronunciations* (Tradicionalna molvanijska otroška imena: S pomeni, izpeljankami in verjetno izgovarjavo, 2011).

Znanstvena fantastika skorajda ne more brez izmišljenih jezikov. Serija avtoric Jacqueline Lichtenberg in Jean Lorrh, katere prva knjiga je izšla 1974 (*House of Zeor*, Hiša Zeor), zadnja za zdaj pa 2011 (*Personal Recognizance*, Osebna prepoznavna) je postavljena v futuristični svet po imenu Sime~Gen, svet dveh istoimenskih vrst, od katerih je prva bolj humanoidna, druga ima lovke. Druga je prvo zaslužnila, ker za svoj obstoj potrebuje energijo, ki jo prva proizvaja. Obe vrsti sta se razvili iz današnje človeške rase, prvič pa ju je uvedla Jacqueline Lichtenberg leta 1969 v *Magazine of Science Fiction*, Reviji za znanstveno fantastiko. Nadalje lahko omenimo serijo *Jaran* (1992–1994) avtorice Alis A. Rasmussen s psevdonimom Kate Elliott, v kateri ljudstvo Chapalli prevlada na Zemlji in govori istoimenski jezik.

V svetu romana *The Maze Game* (Igra labirint, 2003) avtorice Diane Reed Slatery, ki je postavljen v čas čez kakšna štiri tisočletja, se antagonizem med smrtnimi, a dolgovečnimi Plesalci in nesmrtnimi Igralci odvija v labirintu, narejenem iz vizualnega jezika *glide*, ki ga govorijo Glidi (*Glides*).

Magija, fantastika. V 16. stoletju, ko se je zahodni svet v Moreovih delih seznanil z jezikom otoka Utopija, sta se tudi z *enohijsčino*, jezikom angelov, v vidnih sporazumevala Angleža John Dee in Edward Kelley. Ta jezik naj bi govoril že Adam v Raju. Pa to še zdaleč ni bil prvi tak jezik. Hildegarda iz Bingna je že v 12. stoletju sestavila svoj poduhovljeni jezik, ki ga je poimenovala *lingua ignota*.

Skrivnostno, mistično je že od začetkov znane zgodovine povezano z nerazumljivimi jeziki. Jezikoslovci smo mnoge resnične stare in že zdavnaj pozabljene jezike spoznali le zahvaljujoč temu, da so se ohranili v bogoslužju ali kot čarobne formule. Tako je recimo s *palajščino*, enim od jezikov anatolske veje indoevropskih jezikov, ki so se govorili v drugem in prvem tisočletju pred našim štetjem, in katere zadnji jezik so nehali govoriti nekaj po začetku našega štetja. Zahvaljujoč obsesni knjižnici hetitskih besedil, ki so jo našli v Turčiji, je eden bolj znanih jezikov te skupine *hetitsčina*. Palajščina je bila v času nastanka hetitskih zapisov že mrtev jezik, še zmeraj pa najdemo kratke palajske zapise v uvodih v hetitska besedila. Ni presenetljivo, da se mrtvi jeziki, kot so latinščina, stara cerkvena slovanščina, sanskrt, ohranjajo v bogoslužju. Zapis v starem jeziku vzbuja spoštovanje, občutek povezanosti z neko bolj mistično, oddaljeno ali že izgubljeno stvarnostjo. Prav tako so se avestiške himne prenašale iz generacije v generacijo še takrat, ko ljudje niso več najbolje razumeli, za kaj gre. Na ta pojav se naslanjajo mnoga fantazijska besedila. Bitja iz dežele Alagaësia, ki govorijo *ancient language*, stari jezik, nastopajo v seriji Christopherja Paolinija o Eragonu in njegovem zmaju Saphiri (2013–2011). V seriji poljskega pisatelja Andrzeja Sapkowskega o veščniku Geraltu iz Rivije se omenja *starsza mowa*, kar prav tako pomeni stari jezik, in ga podobno kot pri Tolkienu in Paoliniju govorijo napol mitološka bitja, kot so čarovnice in elfi, jezik pa zna tudi glavni junak, ki je sicer bolj človek kot mitološko bitje.

Trije avtorji najbolj prodajanih leposlovnih del vseh časov so glede na Wikipedijo Tolkien, Saint-Exupéry in Rowlingova. Tako Tolkien kot Rowlingova svoje pripovedi obarvata z izmišljenimi jeziki, prav tako pa tudi mnogi drugi popularni pisci znanstvene fantastike in fantazije, kot so Ursula K. LeGuin (z jeziki *hardic*, *iotic*, *kargish*, *osskili* ...), Kurt Vonnegut (*bokonon*), George R. R. Martin (*dothraki*) in Terry Pratchett (*troll*). Poleg omenjenih je še serija o Artemisu Fowlu (2001–2012) Eoina Colferja, v katerem je svet bajeslovnih bitij, ki govorijo *gnommish*. Howard Phillips Lovecraft, ki je postal znan šele po smrti, je pisal o Hiperborejcih, prebivalcih mitičnega otoka, ki govorijo jezik *tsath-yo*, obstaja pa tudi jezik *r'lyehian*, ki ga govori polmorski bog-pošast Cthulhu in njegovi privrženci. Prevedene so njegove *Zgodbe* in *Cthulhujev klic*. Kathryn Lasky (1944–; prevedeni sta njeni knjigi *Potovanje* in *Ugrabitev*) je nasnula svet civilizacije sov, ki se skozi šestnajst knjig serije *Guardians of Ga'Hoole* (Čuvaji drevesa *Ga'Hoole*, 2003–2013) borijo za dominanco nad velikim drevesom *Ga'Hoole*. Dobre sove govorijo *hoolian*, slabe sove pa *krakish*, ki zveni mnogo bolj krakajoče in neprijetno, kar je razvidno že iz samega imena. Julia Donaldson je za mlajše bralce napisala *The Giants and The Joneses* (Velikani in Jonesovi, 2004), kjer velikani govorijo *groilish*, dodan pa je tudi slovarček za lažje razumevanje jezika.

Zadnja velika skupina domišljjskih jezikov pa je tista, ki sodeluje v ustvarjanju **domišljjskega vesolja**. Te jezike sicer vedno pogosteje srečamo na filmu, a veliko število se jih pojavlja tudi v literaturi. Že v zgodbi Percyja Grega *Across the Zodiac: The Story of a Wrecked Record* (1880), ki velja za začetnico žanra, so marsovci govorili marsovsko. Na planetu Kriptonu, kjer je doma Superman (strip avtorjev

Jerryja Siegla in Joeja Shusterja, 1938), govorijo *kriptonščino*. Edgar Rice Burroughs, sicer avtor zgodb o Tarzanu, je med 1934 in 1964 napisal tudi serijo zgodb o Veneri (planetu Amtor), kamor je postavil Amtorijance, ki govorijo amtorijsko. Robert A. Heinlein v knjigi *The Puppet Masters* (Gospodarji lutk, 1951) pa na Venero naseli Whitmanite, ki so se tja izselili iz Kanade skupaj s svojim jezikom.

C. S. Lewis in J. R. R. Tolkien sta se nekoč dogovorila, da bo Lewis pisal o potovanju po vesolju, če bo Tolkien pisal o potovanju skozi čas. Lewis se je svojega dela dogovora držal in tako smo v njegovi vesoljski trilogiji o dogodivščinah profesorja Ransoma (1938–1945) dobili stari solarni jezik oziroma *Hlab-Eribol-ef-Cordi*, jezik vseh planetov našega sončnega sistema razen Zemlje.

Domišljija poseljuje vedno bolj oddaljene kotičke vesolja. Orson Scott Card v *Enderjevi igri* (1985) in zgodbah iz iste serije, ki so sledile, postavi vesoljsko vlado z univerzalnim jezikom *stark* (*starways common*), uradnim jezikom vesoljske konference (*starways conference*).

Mnoge tovrstne popularne serije še niso prevedene.

Carolyn Janice Cherry oziroma C J Cherryh (1942–) v seriji o klanu Chanur, humanoidnih mačkah rodu Hani, uvede *hanščino* ali *hanijščino*, piše pa tudi o Kifih, golokoži in dolgorilčni vrsti s planeta Akkht, ki sodeluje v medzvezdni ekonomiji in govori, seveda, *kiffish*. Kifov nihče ne mara. Hani se z drugimi vrstami sporazumevajo s pomočjo nekakšnega piktografskega stroja. Prvi del serije je izšel 1981, zadnji pa 1992. Ima pet delov. Poleg te je avtorica napisala še več serij, v eni od njih, ki jo imenujejo serija *Foreigner* (tujec) ali *First contact* (prvi stik) in ima doslej 11 delov, nastopa drugačna vrsta temnopoltih humanoidov, ki jim je avtorica nadela ime *atevi* in so v stiku s potomci ljudi, ki so se naselili na nekem planetu. Tudi atevi imajo svoj jezik in za komunikacijo z ljudmi potrebujejo prevajalca.

Druga plodna avtorica je Anne McCaffrey s serijo Acorna (1997–), kjer imamo ljudstvo Linyaari s planeta Vhiliinyar, ki ga napada hudobno ljudstvo Khleevii. Ljudje na tem planetu govorijo *linyaari*.

Dinozavrsko ljudstvo Quintaglio govori istoimenski jezik. Pred 65 milijoni let so se preselili na neko luno in se razvili v inteligentna bitja z razvito tehnološko kulturo. Avtor Robert J. Sawyer opisuje njihovo kulturo v trilogiji, ki je izhajala med 1992 in 1994.

Leta 1962 rojeni Morioka Hiroyuki v eni trilogiji in še eni seriji trenutno štirih knjig (*Crest of the Stars* in *Banner of the Stars*), ki sta bili tudi predloga za seriji animejev, ustvari svet rase Abh, ki so jih japonski jezikovno puristični revolucionarji želeli zaslužniti, a so se jim ti uprli in ustvarili lastno civilizacijo z lastnim jezikom *baronh*. Vse skupaj pa se dogaja v vesolju.

V seriji Roberta Jordana *The wheel of time* (Kolo časa, 1990–2012) ima pomembno vlogo še en mrtvi jezik – *old tongue* –, dogajanje pa se kot v zgodbi iz grške mitologije vrti okrog kolesa časa, ki ga je pognal stvarnik vesolja. Ta je obenem zaprl Shai'tana (kar prevajajo kot *dark one*, ustrezno slovenskemu »ta črni«), ki ga v nadaljevanju nekdo pomotoma spusti iz ječe, ta zbere okrog sebe pristaše, kolo časa zaplodi zmaja z imenom Lews Therin Telamon, da jih bo premagal, temu ne uspe, zato ubije sebe in vse svoje potomce (v obratnem vrstnem redu), človeštvo se pogrezne v temo za tri tisočletja, potem pa se v potpuriju večkrat videnih, a očitno nikoli dovolj prežvečenih scen spet zbirajo dobri na eni in hudobni na drugi strani.

S podobnim starim, a še zmeraj uradnim jezikom po imenu *high speech* (visoki govor) se srečamo celo pri Stephenu Kingu v seriji *Dark tower* (Temni stolp, 1982–). Junak Roland Deschain iz Gileada je govorec tega jezika.

Vse te izmišljene jezike lahko delimo na take, ki se jih v književnosti samo omenja po imenu, take, pri katerih se doda par besed za občutek, in take, ki imajo celo svojo slovnico in besedje. Ti so seveda redki, največ pa jih je sestavil Tolkien. Gerard Martin je še en avtor domišljijjskih svetov, ki je v seriji Carreña uvedel več domišljijjskih jezikov, za katere je danes na voljo tudi *Damiriak Language Handbook: A grammar and vocabulary guide for fictional Damiriak languages Dahmek, Miramish, Nimiash, and sub-language Mirsua as used in the Carreña book series* (Učbenik damirijanskega jezika, 2010). Jezik *nimiash* govorijo ženske na planetu Nimsant sončnega sistema Damiriak, na planetu Eho Dahma ženske govorijo *dahmek*. Moški ne govorijo kakšnega drugega jezika, ampak sploh ne obstajajo, ker so izumrli zaradi sončnih emisij. Ko so še obstajali, so vsi skupaj govorili stari *damariak*.

Značilno za te avtorje in njihove fantazijske svetove je, da se pripovedi pojavljajo v serijah, kar pomeni, da nekaterih izmišljenih svetov bralci nimajo nikoli dovolj. Značilnosti tistih izmišljenih jezikov, za katere obstajajo slovnice in slovarji, pa bi težko predstavili s skupnim imenovalcem, lahko pa rečemo, da niso narejeni z idejo, da bi bili lahko naučljivi. Zveneti morajo skrivnostno, drugače, magično, zato so tudi težki. Kljub temu pa imajo klingonščina (*tlhIngan Hol*) iz serije *Zvezdne steze* ali tolkienova jezika kvenja (*quenya*) in sindarščina (*sindarin*) veliko govorcev, ki se med seboj sporazumevajo v teh jezikih. Obstajajo tudi prevodi daljših besedil v klingonščino. Ker vemo, koliko truda in časa zahteva učenje tujega jezika, je to fenomen, ki veliko pove, čeprav še ne znamo natančno razložiti, kaj. Človeška zgodovina je zelo kratka, vendar pa lahko rečemo, da se v njej nakazuje naslednje pravilo: v resničnem svetu velja, da stara besedila, ki jih razumemo zelo slabo ali sploh ne več, svojo posebno mistično moč in čar še pridobivajo, ne pa izgublajo, saj se v teh primerih vedno znova potrjuje, da slabše, kot razumemo neko besedilo, večje spoštovanje imamo do povedanega. Tudi cerkvena latinščina s stališča skeptika ni nič drugega kot viliščina srednjega veka – jezik skupnosti z veliko domišljije, ki jo privlačijo neobstoječi svetovi. Tako kot ta pojav dobro funkcionira v povezavi z religijo, je tudi z ostalimi domišljijjskimi svetovi. Ti se množijo nekako vzporedno s tem, ko religija izgublja moč, ki jo je imela nekoč, sodobna fantazijska in znanstvenofantastična literatura pa do neke mere seda na mesto religije. Magični svetovi navdušujejo tako otroke kot najstnike in odrasle, kar je razlog, da so trije avtorji najbolj prodajanih leposlovnih del vseh časov vsi ustvarjalci izmišljenih svetov. V izmišljene svetove pa sodijo tudi nerazumljivi in izmišljeni jeziki.

Povzetek

Težavnost strukture in besedja izmišljenega jezika ni poglavitno merilo za to, koliko bo ta jezik popularen in koliko govorcev bo imel. Veliko skupino tistih izmišljenih jezikov, ki imajo v realnem svetu toliko govorcev, da se imajo ti s kom pogovarjati, predstavljajo jeziki različnih fantazijskih svetov iz književnosti in filma. V članku so navedeni najbolj znani izmišljeni jeziki te kategorije. Ti jeziki

se večinoma pojavljajo v serijah, v katerih so predstavljeni domišljjski svetovi, ki so svetovi magičnega, utopičnega ali antiutopičnega sveta, ali pa jih avtorji postavljajo na druge planete, v druga osončja ali druga vesolja. Fantazija deloma stopa na mesto, ki ga je nekoč imela religija. To je razvidno iz vloge nerazumljivega jezika ali starega jezika v mnogih književnih delih, ki v izmišljenem svetu igrajo zelo podobno vlogo, kot so jo imeli v zgodovini religij latinščina in drugi mrtvi oziroma nerazumljivi jeziki. Ta vloga je v tem, da povedanemu doda čar nerazumljivega in s tem čarobnega ter mističnega.

Literatura in viri

Umberto Eco, 1997: *The Search for the Perfect Language*. Hoboken: Wiley-Blackwell.

Simona Klemenčič, 2013: *Pregled indoevropskih jezikov*. 2. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

—, 2015a: *Esperanto: Intenzivni 30-urni tečaj jezika esperanto*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Zveza za tehnično kulturo Slovenije, Založba ZRC.

—, 2015b: Načrtovani sporazumevalni jezik v izmišljenih in v resničnih svetovih. *Dialogi* 51/10. 15–26.

Klingon Language Institute. <http://www.kli.org/> (6. 6. 2016).

List of best-selling books. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_best-selling_books#List_of_best-selling_single-volume_books (6. 6. 2016).

Arika Okrent, 2010: *In the Land of Invented Languages: Adventures in Linguistic Creativity, Madness, and Genius*. New York: Spiegel & Grau.

David J. Peterson, 2015: *The Art of Language Invention: From Horse-Lords to Dark Elves, the Words Behind World-Building*. London: Penguin Books.

Stephen D. Rogers, 2011: *The Dictionary of Made-Up Languages: From Elvish to Klingon, The Anwa, Reella, Ealray, Yeht (Real) Origins of Invented Lexicons*. Avon: Adams Media.

Slovensko Tolkienovo društvo. <http://drustvogil-galad.si/>. (6. 6. 2016).